

Shvab Anatoliy. Regional, Religious, Ethnic and Social-Demographic Characteristic of the Continental Emigration from Poland in 1930th. This article is devoted to the migration movement in the 1930th in Poland. The author has analyzed the dynamics of the emigration and reemigration movement; the influence on the emigration activity of the world economic crisis and economic situation of the immigration countries; the geography of emigration to the European countries; religious, ethnic and demographic structure of emigration; regional peculiarities of the directions and religious and ethnic structure of the continental emigration. It is analyzed that due to the results of the established state policy the main contingent of the season emigration consisted of the West and Central Polish provinces population (mostly Roman Catholics) at the same time the intercontinental – of the East Polish provinces population (mostly Orthodox, Greek Catholics Jews and Evangelists). The biggest European emigration markets were German and France. The Polish labour market depended on them greatly. In the years of the world economic crisis the emigration to France reduced in five times, to the German – in ten times. As an alternative the Polish authority aimed to ensure the possibilities of the job placement of its citizens in Latvia and Estonia.

Key words: emigration in Poland, national structure of the interwar emigration from Poland, the directions of the emigration from Poland, remigration to Poland, emigration according to the provinces.

Стаття надійшла до редколегії
18.04.2013 р.

УДК 94(438)«1948»:329.15/17

Лариса Шваб

«Польські комуністи проти польських комуністів»: політична боротьба в Польщі (червень 1948 р.)

У статті з'ясовується зміст конфлікту в Польській робітничій партії в червні 1948 р., відомий під назвою «право-націоналістичне відхилення» від лінії партії. Авторка доводить, що політичний процес був спланований радянським керівництвом задля заміщення комуністів-«патріотів» на чолі з Владиславом Гомулкою комуністами, вірними Йосипу Сталіну.

Ключові слова: «право-націоналістичне відхилення», Польська робітничая партія, Польська соціалістична партія, червневий (1948 р.) пленум ЦК ППР, Польська об'єднана робітничая партія.

Постановка наукової проблеми та її значення. До кінця 40-х років ХХ ст. завершився перший найважливіший етап формування системи влади в країнах Центрально-Східної Європи, підконтрольних СРСР. У Польщі він розпочався в період великого замішання 1942-го й 1943 рр. У Різдвяну ніч 31 грудня 1943 р. постала Крайова рада народова, а контроль над ППР перейняв Владислав Гомулка. Інша паралель влади формувалася в Москві в липні 1944 р. і завершилася утворенням Польського комітету національного визволення. Сталін довго вагався, на кого в Польщі поставити. Зрештою ПКНВ був сформований на базі Союзу польських патріотів – комуністів, що перебували в СРСР, а очолив його Едвард Осубка-Моравський – соціаліст, про якого ніхто ніколи не чув. У такий спосіб Сталін здиригував закулісну боротьбу за владу в польському комуністичному керівництві, що набрала розмаху в січні 1947 р. Основними фігурантами боротьби були комуністи, що називали себе «патріотами», і ті, котрі не відчували «зв'язку з польським народом». У 1948 р. Сталін зробив ставку на комуністів-євреїв, чим спровокував гостру політичну боротьбу всередині ППР.

Мета дослідження – виявити механізми політичної боротьби в ППР у роки завершення сталінізації Польщі.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. 3 червня 1948 р. відбулося пленарне засідання Центрального комітету Польської робітничої партії (ЦК ППР), на якому востаннє доповідав Владислав Гомулка – генеральний секретар ППР. Про те, що відбувалося на пленумі, преса згадала у короткому повідомленні 6 червня: «На засіданні Центрального комітету генеральний секретар ППР тов. Веслав виголосив реферат, присвячений питанням об'єднання двох робітничих партій (ППР і ППС – Польської соціалістичної партії. – *Л. Ш.*). Після чого відбулася дискусія, ЦК уповноважив Політбюро (ПБ) розпочати заходи щодо скликання II з'їзду

ППР й узгодження з Центральним виконавчим комітетом (ЦВК) ППС терміну Об'єднавчого конгресу» [12]. Очевидно, представники преси навіть не припускали проведення проміжного засідання ЦК, хоча розбіжності у цій справі усе більше загострювалися й були одними з найгостріших серед конфліктів усередині робітничої партії¹. Подальші події відбувалися поза планом, отже на червневому пленумі відбулося щось надто важливе, аби знехтувати цією інформацією.

Пленум готувався в стислі строки в напруженій обстановці. Гомулка присвятив свій реферат трьом справам: певним аспектам традицій польського робітничого руху, питанням побудови соціалізму й організаційним завданням, пов'язаним з об'єднанням робітничої й соціалістичної партій. Гомулка працював цілодобово, був знервований і напружений. Донедавна вважали, що він писав реферат поспіхом і встиг ґрунтовно виписати лише одну частину – про традиції робітничого руху. Ця частина зберігалася в ретельній авторській редакції, інші – лише у стислому стенографічному записі. Обидві частини реферату опубліковано в 1983 р. у двох незалежних один від одного джерелах [5, с. 77–87; 7, с. 71–90]. А. Верблян, котрий підготував публікацію в «Літературному щомісячнику», з'ясував, що Гомулка написав і ретельно відрегував увесь реферат. Машинописний текст реферату зберігався в матеріалах Секретаріату ЦК ППР, які стосувалися «правонаціоналістичного відхилення» [8, к. 1–26]. Гомулка не консультувався з Політбюро і хотів представити ЦК власну точку зору². Важливим для нього було перше питання, сформульоване як «традиції боротьби за незалежність Польщі». За обов'язковими для комуністичного лідера фразами, у його промові звучали хвалебні слова на адресу соціалістів: «...не слід оскаржувати соціалістів за те, що визволення Польщі пов'язували з імперіалістичною війною [...], оскільки гасло “самовизначення” Польщі у їх трактуванні означало ніщо інше, як незалежність держави [...] Боротьба за незалежність належить до найкращих традицій ППС [...] Помилкою було лише те, що ППС обрала буржуазно-шовіністичну, а не пролетарську дорогу до незалежності [...] Натомість Комуністична партія Польщі (КПП) не бачила іншого способу здобути незалежність, як тільки в боротьбі за Польську Радянську Республіку [...], але на цьому ґрунті їй не вдалося очолити супільно-визвольну боротьбу, більше того, ідея Польської Радянської Республіки поховала можливість такої боротьби [...] Польська громадськість підтримала нас у планах здійснення суспільних реформ, але нам довелося докладати значно більших зусиль для переконання народу в тому, що ППР твердо обороняє незалежність, але найкраще забезпечити її можна в союзі з СРСР» [11, с. 545] і т. п.

На червневому пленумі прозвучав найбільш проникливий аналіз позиції польських робітничих партій у питаннях незалежності Польщі. У наступні роки, до самої смерті в 1983 р., Гомулка сумнівався, чи справедливо говорити про немарксистську позицію деяких партій, «може потрібно було пояснити це у вступі, але не було часу [...], та й не хотілося» [11, с. 546]. Важливо те, що «не хотілося», отже він не мав переконання, що довоєнні ліві партії – Соціал-демократія Королівства Польського і Литви (СДКПіЛ), котра «не була марксистською партією» [11, с. 544], й КПП – були носіями ідеї незалежності Польщі. Гомулка проголосив реферат напередодні об'єднання ППС і ППР, отже ідеологічним підґрунтям об'єднання бачив «традиції боротьби за незалежність»³. Чуттям поляка він розумів: по-іншому партія не зможе ствердитися в польському суспільстві. Гомулка бачив далі, ніж інші, він фактично пропонував спосіб легітимації комунізму в Польщі через національну традицію. На червневому пленумі генсек ушанував пам'ять повстання 1830 й 1863 рр.⁴ За логікою, впору було б проголосити ім'я Юзефа Пілсудського і його легіонерів, але Гомулка уникнув цього. Однак у залі кожен по-своєму розумів підтекст промови.

¹ Польські комуністи ретельно приховували ідеологічну пов'язаність своєї партії з радянськими комуністичними традиціями, що відбилося у назві партії. Порівняймо: ППР і ППС (Polska Partia Robotnicza (PPR) і Polska Partia Socjalistyczna (PPS), аббревіатура точнісінько нагадує назву соціалістичного політоб'єднання. Це збивало з пантелику народ Польщі, налаштований проти СРСР і комунізму.

² Протягом тривалого керівництва партією (з перервою в 1948–1956 рр.) В. Гомулка часто проявляв схильність до одноосібних рішень, що легко вписується в образ авторитарного лідера.

³ Всі попередні «перемоги» – на референдумі 1946 р., на виборах до Сейму 1948 р. – фактично були поразками ППР. Гомулці був відомий реальний відсоток голосів, відданих за Демократичний блок. Ю. Циранкевич публічно назвав цифру 30 відсотків (але не 80, як фігурувало в офіційній статистиці).

⁴ Наприкінці 50-х років, коли Гомулка взявся до реанімації лінії марксизму, що була втрачена через події 1956 р., у його промові вже звучали слова про спільну «національно-визвольну боротьбу» українського й польського народів за часів Богдана Хмельницького [4].

На пленумі Гомулка зіткнувся із шаленою критикою основних положень його реферату. Із 18 осіб, котрі тримали голос, 11 вступили в гостру полеміку з генеральним секретарем (Роман Верфель, Едвард Охаб, Ян Ізидорчик, Юліан Фількенштайн, Едвард Удзанський, Тадеуш Данішевський, Юліана Бристигерова, Єжи Тепіхт, Владислав Вольський, Єжи Борейша і Леон Касман). Троє силкувалися підтримати його (Люціан Марек, Марія Турлейська й Остап Длуський). Чотири диспутанти – Артур Старевич, Єжи Альбрехт, Хелена Козловська та єдиний член Політбюро, котрий тримав слово, Роман Замбровський – не заглиблювалися в історію. Інші члени Політбюро ухилилися від дискусії. Загалом опоненти Гомулки негативно зреагували на критику СДКПіЛ та возвеличення ППС й запропонували компроміс: визнати помилки за обома партіями. Найгостріше проти реферату виступили Охаб, Вольський та Данішевський [11, с. 547].

У заключному слові Гомулка обороняв власну позицію, визнав дискусійний характер реферату та водночас і його важливе значення: «Те, що ми не маємо чіткого розуміння традицій робітничого руху, безсилі оцінити його хоча б з перспективи кількох десятиків років, не додає сили нашій партії, не може її оздоровити й озброїти для вирішення проблем сьогодення» [7, с. 85]. Настійлива позиція Гомулки змусила пленум ухвалити резолюцію, що її запропонував генсек. І все ж пленум зафіксував першу хвилю кризи в керівництві ППР. Те, що більшість диспутантів виступили проти доповіді генсека, уже саме по собі було незвичним явищем для традицій комуністичних партій. Сорок років по тому Ян Птасінський на сторінках своїх спогадів дискутував із Гомулкою навколо головних положень реферату, послуговуючись емоційним твердженням: «Не погоджуюся з Гомулкою» [9]. А в 1948 р. ці емоції били через край.

Через п'ять днів після пленуму, 8 червня, Владислав Гомулка отримав лист від Політбюро ЦК ППР з послідовною критикою його виступу. Ретельна редакція документа свідчить про кількденну працю його авторів. Як відомо зі слів Ігнація Логи-Совінського, уже від 4 червня Політбюро збиралося без Гомулки. Спочатку було вирішено внести поправки до реферату, але наприкінці вийшов окремий лист, у якому вживалася стилістика офіційних партійних документів. Автори представили погляд Політбюро на традиції робітничого руху: по-перше, ці традиції не можуть розглядатися лише в контексті боротьби за незалежність; по-друге, тов. Веслав помилився щодо ППС, її політична концепція вписується лише в концепцію буржуазну; по-третє, тов. Веслав спрощує оцінку СДКПіЛ, бо історичні факти свідчать, що партія, незважаючи на фатальні помилки, репрезентувала революційний, класовий напрям у польському робітничому русі, а ППС – реформістський і націоналістичний; по-четверте, теза про самовизначення, застосована щодо Польщі, у нинішній історичний момент тісно сплітається з імперіалізмом і заперечує союз із Росією; по-п'яте, тов. Веслав, услід за класовими ворогами, представляє КПП «агентурою Москви». Насправді ж, піддана люксембургізмові, КПП відстоювала незалежність, і у своїй практичній діяльності була єдиною партією, котра поєднувала боротьбу за незалежність із соціальним визволенням; у світлі сказаного вище автори листа визнають реферат Веслава неприпустимою поступкою націоналістично-буржуазній та реформістській традиції, репрезентованій ППС» [10, с. 22–24]. Фактично члени Політбюро висловили генеральному секретареві вотум недовіри. Текст листа завершувався такими постановами: 1) опрацювати положення про основні ідеологічні засади об'єднання робітничого руху; 2) найпізніше до кінця червня скликати пленум ЦК ППР для узгодження ідеологічних позицій обох партій; 3) загострити пильність членів партії, особливо партійного апарату, до явищ відхилень на зразок націоналістичного. Політичне бюро висловлює сподівання, що тов. Веслав дослухається до партійної критики і подолає світоглядні помилки, що з такою силою проявилися на червневому пленумі ЦК ППР, і разом з усім Центральним комітетом долучиться до утвердження ідеологічної та організаційної єдності партії [10, с. 22–24].

Відповідь Владислава Гомулки на лист Політбюро, датований 15 червня, була такою ж категоричною. Він запевнив, що цілком свідомо обмежився лише традиціями робітничого руху в боротьбі за незалежність. Зауваження щодо нерозуміння ним повноти тих традицій видаються йому щонайменше дивними. «Усе, що я говорив у доповіді стосовно незалежницьких традицій СДКПіЛ, – цілковита правда», – писав Гомулка, захищаючи свою оцінку традицій ППС: «У незалежницькій концепції ППС, над усім домінувала незалежність, а не шлях, котрий мав допровадити її до незалежності [...]. Концепція ППС була дійсно буржуазною, націоналістичною і як така, вона не збанкрутувала, а в 1918 р. таки перемогла» [10, с. 25–34]. Він визнав хибність тільки одного положення: «Я можу погодитися лише з неслухністю свого формулювання, що “боротьба за незалежність належить до най-

кращих традицій ППС, які повинні лягти в основу єдності обох партій»». І далі продовжував: «Але потрібно мати дуже вузький, тенденційний погляд, щоб припустити, ніби я пропоную ідеологічну єдність партій збудувати на “шовіністично-буржуазній концепції незалежності ППС”» [10, с. 25–34].

Звідси зрозуміло, чому виступ генсека було сприйнято з роздратуванням. Окрім того, коли вже щось говорилося про «нурт борців за незалежність», то з'являлися різні асоціації, якщо не з Пилсудським, то з іншими, менш відомими постатями з ППС. До появи Польської об'єднаної робітничої партії (ПОРП), що от-от мала постати, у польському лівому русі завжди співіснувало два напрями: один «добрий», інший – ні. «Добрими» були радикальні рухи – СДКПіЛ, ППС-лівиця, Комуністична робітничка партія Польщі і, нарешті, КПП. Тим часом Гомулка почав безпричинно виголошувати дифірамби іншій «поганій» лівій силі – ППС.

Комуністи від моменту оформлення в партію змагалися за власне місце в історії держави, тому боялися визнати хоч якісь заслуги за кимось іншим, аби не применшити власні. Тим більше, що КПП в конфронтації з ППС виглядала не найкращим чином: перед війною вона була слабкою нелегальною політичною силою, яку підтримувала Москва; партією, яка, наприклад, вважала, що Шльонськ має належати німцям, оскільки там було більше шансів розпочати пролетарську революцію. Гомулка у листі-відповіді пригадав колегам цей факт. У часи Польської Народної Республіки (ПНР) подібна інформація приховувалася, тому мало хто зводив усі кінці до купи, але деякі комуністи від самого початку з натяжкою визнавали довоєнних однопартійців за «своїх», а післявоєнних, тих, котрі повернулися із СРСР, – тим більше.

Уявлення про «своїх» і «чужих» комуністів сформувалося відразу після «десантів» із Москви на початку 40-х років. Оповідали майже анекдотичну історію про те, як Владислав Беньковський¹, ідучи в трамваї, побачив на стіні палацу Нарutowича непристойний (лайливий) напис про ППР. Вийшовши з трамвая, він рушив просто до Гомулки і розповів йому про це. Гомулка обурився: «Ти що, здурів!». На це Беньковський відповів: «...про ППР часто пишуть – “платні пахолки Москви”, а тут трохи інше». Гомулка втратив контроль над словами: «...нехай пишуть про нас, що ми ... (лайка), тільки польські...» [2, с. 60].

Гомулка боляче реагував на закиди в співпраці з Московією. Тим більше, що спочатку Москва мало допомагала польським комуністам, хоча надавала їм великого значення як противазі Лондонському уряду. Наприкінці війни польські комуністи узалежнилися ще й від мілітарної потуги СРСР. Для комуністів, які в роки війни перебували в СРСР, політична ситуація в Польщі бачилася як частина світової революції, тому не обмежувалася кордонами Польщі². Коли ж Гомулка на червневому пленумі почав мову про патріотичні традиції ППС, його з легкістю можна було звинуватити в антирадянській пропаганді, що пізніше й сталося.

З огляду на задум Гомулки, втілений на червневому пленумі, перед нами постає образ далекоглядного політика. Тому виникає питання, як він не прорахував наслідків свого виступу? Адже знав, що відхід від політики Кремля міг мати різні неприємні наслідки, наприклад, як у Югославії. Геннадій Костирченко у книзі «Таємна політика Хрущова. Влада, інтелігенція, єврейське питання», виданій 2012 р., описує епізод, у якому Гомулка листовно звернувся до Й. Сталіна з проханням вплинути на комуністів-євреїв, які намагаються усунути комуністів-поляків, саме в 1948 р. [1]. Отже, Гомулка розумівся на хитросплетіннях політичних розрахунків.

Більше того, Гомулка вчинив так інколи чинять політики в якийсь особливий момент – нехтують обставинами. Все ж таки він був генеральним секретарем ППР, віце-міністром, керівником Міністерства повернутих земель, а головне – мав добрі стосунки зі Сталіним (останній часто телефонував Гомулці, навіть уночі [2]). Гомулка міг вважати, що йому дозволено більше, ніж іншим. Щоправда, так само міг відмовитися від виступу. Але вважав, що несе особисту відповідальність за справи у партії. Напередодні об'єднання ППР і ППС видався слушний час відійти від концепції

¹ Владислав Беньковський (1906–1991) – польський публіцист, соціолог, політик. У роки війни був редактором конспіраційних «Голосу Варшави» і «Трибуни Свободи». У 1945–1946 рр. працював у сфері освіти. Від 1945-го до 1948 р. – член ЦК ППР. В уряді Юзефа Циранкевича з 13 листопада 1956 р. до 27 жовтня 1959 р. – міністр освіти. З 1949 до 1959 рр. – директор Бібліотеки народової у Варшаві.

² У листі до Політбюро Гомулка дав чітко зрозуміти, що ніколи не був прихильником (як і керівництво КПП у 1923 р.) «диктатури пролетаріату», і вважав, що в Польщі «приживеться» лише гасло «робітничо-селянського уряду».

безкритичного копіювання радянської моделі соціалізму. Гомулка спізнився. Його доля на той момент була вирішена в Москві. Сталін наприкінці 40-х років зробив ставку на колеґ-євреїв – Болеслава Берута, Якуба Бермана і Хілари Мінца. Ці особи були готові «обертатися на всі боки», а Гомулка боронив свої погляди. Берут і Берман так би не вчинили. Вони були живою еманациєю діалектики – те, що «суб'єктивне», могло бути добрим, а «об'єктивне» – шкідливим. Гомулка втрапив в обставини заперечення самого закону діалектики – «суб'єктивне» й «об'єктивне» виявилися однаково поганими, потрібна була жертва – і вибір впав на Гомулку. Після обміну листами співпраця між членами Політбюро й генеральним секретарем ППР стала неможливою. Остаточо з'ясувалося, що розходження стосувалися не стільки історичних питань, скільки стратегічної лінії ППР.

Щоправда, остання теза потребує додаткового роз'яснення. Гомулка ніколи не виявляв схильності до заперечення істотних елементів політичної лінії ППР та її марксистсько-ленінської ідеології. Він лише вважав, що ППР у справі незалежності Польщі й дороги до соціалізму повторює помилки СДКПіЛ та КПІ і створює важкий психологічний клімат напередодні об'єднання ППР і ППС. Спостерігаючи за зростанням опозиції до керівництва ППР, Гомулка прагнув розширити кількість своїх прихильників, у тому числі за рахунок ППС. На червневому пленумі діяв на випередження: сектантство в партії, що спровокувала дискусія навколо Комінформу, суперечила головній ідеологічній лінії ППР, як її розумів Гомулка. Генеральний секретар рятував ситуацію. Але було вже пізно. З іншого боку, важко піднімати такі дражливі питання на пікові політичної боротьби за владу.

Боротьба з «правонаціоналістичним» відхиленням затягнулася до 31 серпня – 3 вересня 1948 р. і нагадувала політичну розправу над генсеком. На пленумі ЦК ППР крісло генерального секретаря зайняв Болеслав Берут. Але до показового процесу проти своїх у Польщі не дійшло. Гомулку заарештували 2 серпня 1951 р.

Висновки. Після відходу Гомулки в засадничих справах партії нічого не змінилося. Це була та сама марксистсько-ленінська партія, цілковито залежна від Сталіна, побудована за принципом «демократичного централізму» й без будь-яких ознак демократичності. На межі 1948–1949 рр. ППР перетворилася у монолітну, ідеологічно зцементовану Польську об'єднану робітничу партію, наступальний шлях якої зупинили кілька пов'язаних одна з одною подій – смерть Йосипа Сталіна, втеча на Захід високопоставленого функціонера УБ Юзефа Святла, засудження культу Сталіна на XX з'їзді ПОРП та ін.

Джерела та література

1. Костырченко Г. Тайная политика Хрущева. Власть, интеллигенция, еврейский вопрос [Электронный ресурс] / Г. Костырченко. – Режим доступа : <http://www.lechaim.ru/ARHIV/242/kostyrchenko.htm>
2. Brzeziecki A. Lekcje historii PRL w rozmowach / Andrzej Brzeziecki. – Warszawa : W.A.B., 2009. – 359 s.
3. Buczek R. Na przełomie dziejów: Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945–1947 / R. Buczek. – Toronto : Century Publishing Company Limited, 1983. – 427 s.
4. Głos ludu. – 1948. – Nr. 154.
5. Gomułka W. Referat na Plenum KC PPR – 3 czerwca 1948 r. / Władysław Gomułka // Miesięcznik Literacki. – 1983. – Nr. 2. – S. 77–87.
6. Lekcje z historii PRL w rozmowach / red. Andrzej Brzeziecki. – Warszawa, 2009.
7. Plenum KC PPR w czerwcu 1948 r. (Spór w kierownictwie partii o tradycje polskiego ruchu robotniczego) / [oprac. Bronisław Syzdek] // Z Pola Walki. – 1983. – S. 71–90.
8. Prawicowo-nacjonalistyczne odchylenie w kierownictwie partii, 1948 // Archiwum Akt Nowych. Zespół 1354. – Sygn. 295/VII-248. – K. 1–26.
9. Ptasiński J. Pierwszy z trzech zwrotów czyli rzecz o Władysławie Gomułce / Jan Ptasiński. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1984. – 160 s.
10. Syzdek B. Spór w kierownictwie PPR o tradycje polskiego ruchu robotniczego, zbiór dokumentów / Bronisław Syzdek. – Warszawa : Wyd. WSNS przy KC PZPR, 1983. – 34 s.
11. Werblan A. Władysław Gomułka – Sekretarz Generalny PPR. – Warszawa, 1988. – 663 s.
12. Zaremba M. Komunizm, legitymizacja, nacjonalizm. Nacjonalistyczna legitymizacja władzy komunistycznej w Polsce / Marcin Zaremba. – Warszawa : TRIO ISP PAN, 2001. – 426 s.

Шваб Лариса. «Польские коммунисты против польских коммунистов»: политическая борьба в Польше (июнь 1948 г.). В статье автор исследует политические распри внутри Польской рабочей партии в 1948 г., которые спровоцировали польские коммунисты, возвратившиеся после Второй мировой войны с СССР. Смена политического руководства была задумана Иосифом Сталиным с целью смещения Генерального секретаря Владислава Гомулки с занимаемой им должности, а также удаления с числа руководства его близких соратни-

ков, именующих себя в коммунистических кругах «патриотами». Июньский пленум ЦК ППР автор рассматривает как своеобразный предупредительный шаг Владислава Гомулки против «оппозиции». Но было уже поздно. Иосиф Сталин в этот раз поставил на коммунистов, смотревших на «польский путь к социализму» его глазами. Немного похоже коммунисты-«патриоты» разыграли антисемитскую карту, утверждая, что главные действующие лица польской политики имеют еврейское происхождение.

Ключевые слова: «право-националистическое отклонение», Польская рабочая партия, Польская социалистическая партия, июньский (1948 г.) пленум ЦК ППР, Польская объединенная рабочая партия.

Schwab Larissa. «Polish Communists Against the Polish Communists»: Political Struggle in Poland (June 1948). The author explores the political divisions within the Polish Workers Party in 1948, which provoked the Polish Communists, Returned after the Second World War with the Soviet Union. Change of political Management was conceived by Joseph Stalin to shift Secretary-General Wladyslaw Gomulka from his position, and as the removal of a number of leadership of his close associates, who call themselves in Communist circles patriots. The June Plenum of the Central Committee of Polish Workers Party author regards as a precautionary step peculiar Vladislav Gomulka against opposition. But it was postural. Joseph Stalin, in this time to put the Communists looked on the way to Poland Socialism his eyes. A bit like the Communists, patriots played the anti-Semitic card, arguing that the main actors Polish politicians of Jewish origin.

Key words: right-nationalistic deviation, Polish workers Party, the Polish Socialist Party, the June (1948) Plenum of the Central Committee Polish Workers Party, the united Polish Workers Party.

Стаття надійшла до редколегії
29.04.2013 р.

УДК 321.7:07(460)

Ярина Лазарук

Перехід іспанської преси до демократії (1976–1984 рр.)

В статті проаналізовано перехід, або транзицію, до демократії іспанської преси, починаючи з 1976 р., тобто від появи нових прогресивних видань, які забезпечували інформаційну підтримку демократичним перетворенням нового уряду Іспанії, та завершуючи 1984 р., коли відбулася приватизація державної преси через відкриті аукціони, тобто зникнення офіційного органу пропаганди держави.

Ключові слова: друковані медіа, «паперовий парламент», транзиція, приватизація державної преси.

Постановка наукової проблеми та її значення. Активізація політичного життя в Іспанії пов'язана з боротьбою за свободу слова та демократичними трансформаціями політичної влади. Аналіз періодів революційних змін преси допоможе охарактеризувати роль періодичних видань під час іспанської транзиції до демократії.

Роль преси у період транзиції досліджували відомі науковці, серед яких відзначимо Антоніо Альфереса, Карлоса Барреру, Хуана Монтабес Перейру, Чарльза Пауела [1; 2; 5; 7]. Про демократичні трансформації періодичних видань писали Франсіско Іглесіас, Мерседес Монтеро, Мігель Морагас, Рікардо Зугасті [3; 15–17].

Мета статті – узагальнити поняття про перехідний період національних періодичних видань, які мали і мають найбільший читацький попит, а також спробувати пояснити причини приватизації державної преси, здійсненої урядом у першій половині 80-х років ХХ ст.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

- окреслити етапи змін друкованих медіа Іспанії;
- проаналізувати причини трансформацій періодичних видань;
- охарактеризувати роль преси у період транзиції, або переходу до демократії, в Іспанії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Можна виділити три періоди революційних змін періодичних видань: перший період – «державної преси»; після виборів 1977 р. можемо говорити про другий етап – конституціоналізації соціальних медіа-комунікацій держави, третій етап пов'язаний із приватизацією через публічні аукціони, яку розпочало